

Пострадянські контрасти: пам'ять, ідеологія, конфлікт

Редакційний вступ

Теза Гегеля про те, що «розум панує в світі, отже, і світово-історичний процес відбувається розумно», не раз намагалися спростувати і філософи, і політики в ХІХ-ХХІ століттях. Активну участь у цій антгегелівській змові бере і пострадянська політична реальність.

Третє число журналу «Ідеологія і політика» присвячено ідеологічним процесам, що оформлюють пострадянські практики втечі від свободи. Це оформлення відбувається в політико-ідеологічних конфліктах, і участь, і перемогу в яких пов'язано зі спробами перегляду цінності свободи в її теоретичних і практичних аспектах. Конфлікт колективних пам'ятей ще недавно дарував надію на збереження політичного плюралізму та подолання обмежень «історичної колії». Однак бої наративів стали все частіше виявляти переможців – у внутрішньо- і зовнішньополітичних конфліктах. Саме цим боям, а також переможцям і переможеним у цих боях присвячено цей номер журналу.

Цей том нашого журналу відкриває стаття Андрія Циганкова з аналізом ідейного розвитку Александра Панаріна. Пристрасний радянський ліберал і яскравий пострадянський євразієць, після фатального 1991-го Панарін переживає ідеологічну еволюцію, показову для неспокійного покоління шістдесятників. Почавши своє життя в індустріальному середовищі Донбасу і завершивши її в інтелектуальних осередках Москви, він перейшов з позицій захисника ліберальних ідей на платформу оборонця традицій. За версією Андрія Циганкова, Панарін дарує нам уроки про небезпеки свободи. Необхідність пов'язати політичні свободи із соціальною відповідальністю, вільний ринок зі «служилою аскезою», а розум Модерну з екосоціалізмом – висновки, що вказують на Александра Панаріна як на дзеркало російської консервативної революції кінця ХХ - початку ХХІ ст.

У другій статті цього числа Євгенія Сарапіна пише про «бої місцевого значення» між альтернативними версіями колективної пам'яті за домінування в Києві. Якщо міський простір саме по собі є місцем постійного виробництва свого минулого, то у випадку з Києвом продукт такого виробництва впливає на структури і результати символічного обміну, що даються взнаки далеко за адміністративними межами Міста. Українська дослідниця показує основні стратегії конкуренції трьох наративів Києва: сакрального-імперського, суперетнічного радянського і фрагментованого пострадянського. Гетерогенність, нездатність зібратися у відносно зв'язну єдність робить київську пам'ять інваріантною моделлю пострадянської боротьби за ідеологічне домінування.

У наступному тексті Леонід Сторч порівнює суспільну реакцію на справу Pussy Riot з дебатами столітньої давнини навколо справи Бейліса. Запропонована інтерпретаційна перспектива виявляється жакливо результативною. На тлі перемоги права над ідеологією в

справі Бейліса, вирок для жриць панк-молебню виглядає історичним реваншем антивестернізму. Схоже, що минуле століття для Західної Євразії було періодом, що розвернуло донизу гегелівську спіраль розгортання свободи в історії. Криміналізація блюзнірства стала своєрідним підтвердженням успіху не пост-Модерну, а пре-Модерну в пострадянських політичних трансформаціях.

Завершальна стаття цього тому містить екскурс Володимера Папава в концептуальні суперечки пострадянської символічної географії. Полемічний текст геополітика показує різноманітність консервативного мислення в спробах визначення простору, що утворився на місці зниклого Радянського Союзу. Протиставляючи російським уявленням про Євразію концепцію Центрального Кавказу, Володимер Папава показує і сам спосіб геополітичної аргументації, і його ідеологічні підстави та цілі.

Гегель закликав «твердо й непохитно вірити, що світова історія розумна». Пострадянська пора представляє все більше аргументів для випробування цієї віри.

Михайло Мінаков